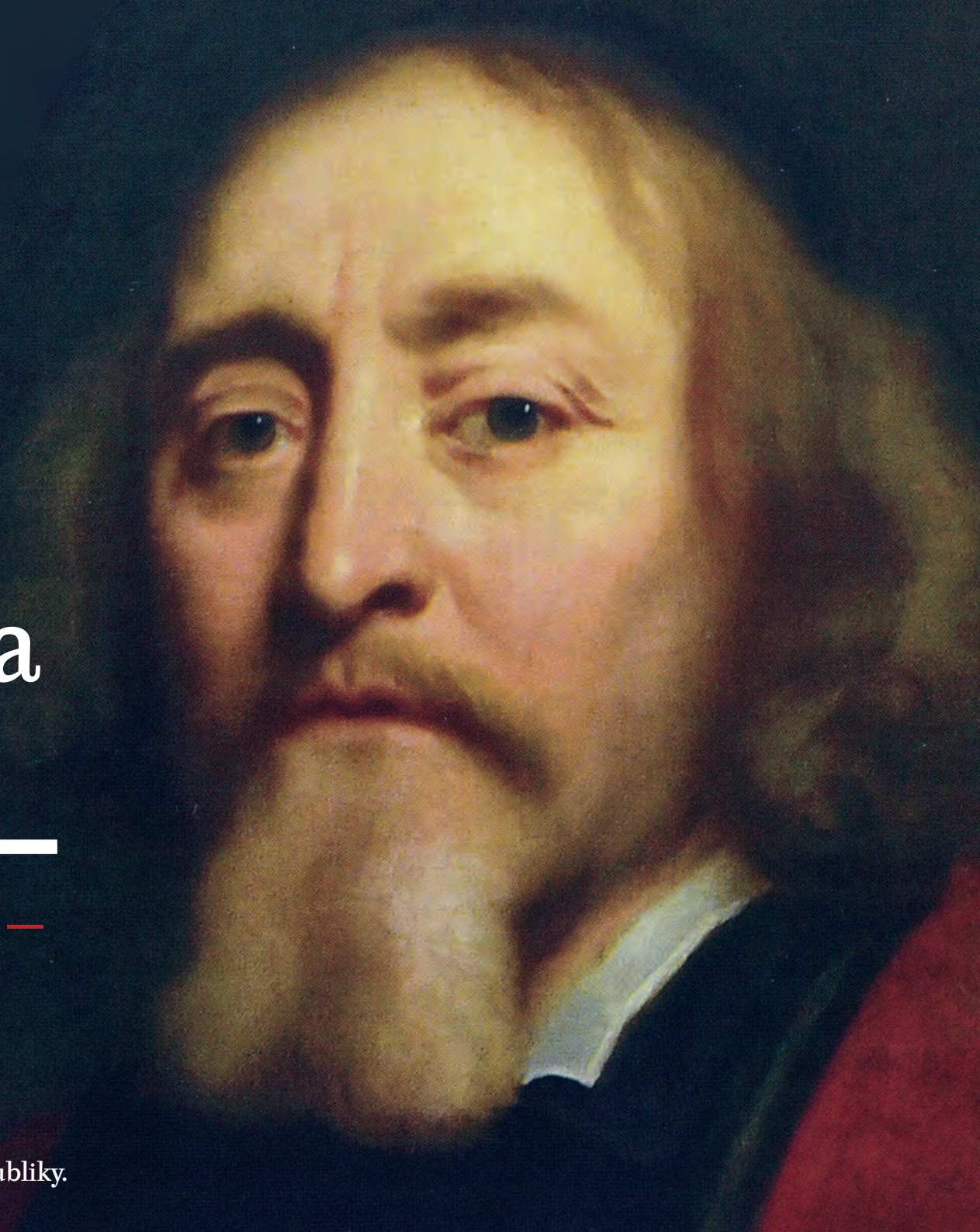

Encyclopaedia Comeniana

Encyklopedie J. A. Komenský —
život, dílo, doba
a odkaz současnosti

Projekt je podporován
Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Encyclopaedia Comeniana

Encyklopedie J. A. Komenský – život, dílo, doba
a odkaz současnosti

Unikátní třísvazková publikace, která vznikala řadu let úsilím mnoha domácích i zahraničních odborníků, určená české i mezinárodní veřejnosti. Svým pojetím, obsahem i charakterem má globální dosah a v anglické i dalších jazykových mutacích bude reprezentativním příspěvkem české kultury kultuře světové.

Základní informace

Každý moderní stát a národ usiluje, aby svým občanům umožnil seznámit se s odkazem velikánů, kteří z jeho kultury a historie vzešli a kteří dalekosáhle ovlivnili myšlení lidí na celém světě. Mezi nimi má místo nejpřednější osobnost Jana Amose Komenského. Jeho odkaz, tak jak je obsažen v jeho neobyčejně rozsáhlém díle, životní osudy a dramatická doba, v níž žil, tvoří komplexní a komplikovaný celek, v němž se orientovat není mnohdy snadné ani pro člověka s vysokoškolským humanitně zaměřeným vzděláním, natož pro laika. To byl hlavní motiv, proč již před řadou let vznikla myšlenka vytvořit komeniánskou encyklopedii, která by tuto orientaci v rozsáhlém tématu usnadňovala, urychlovala a jež by také překonávala i mnohé vžitě stereotypy. Současně již tehdy vznikla malá skupina odborníků, kteří se pro tuto myšlenku nadchli a po léta zrod encyklopedie řídili.

Po obsahové stránce je publikace koncipována tak jako jiné encyklopedie do hesel, která jsou napsána co nejsrozumitelněji a nejjasněji, **neboť dílo není určeno jen úzkému okruhu specialistů, nýbrž širší veřejnosti, včetně pracovníků vzdělávacích institucí a studentů.** Jejím cílem je zprostředkovat zainteresované veřejnosti plastický obraz osobnosti J. A. Komenského v celé šíři jeho duchovního odkazu, seznámit zájemce s dobou, v níž žil a tvořil, s prameny a osobnostmi, z nichž

a od nichž čerpal, s pojmy, s nimiž pracoval a které vytvořil, a poskytnout uživateli alespoň základní představu o různých směrech a oblastech bádání o Komenského životě a díle. Jedná se tedy o ediční projekt svým obsahem velmi rozsáhlý (značně přesahující 1800 stran rukopisu) a svým významem, jak uspořadatelé a všichni autoři hesel doufají, překračující současnost a mířící do budoucna. Má-li Komenský oslovit další generace, je v první řadě naprosto nezbytné, aby mu porozuměly. Jen stěží dnes můžeme odhadovat, kolik z našich potomků bude ochotno a schopno se obtížně prokousávat literárním odkazem našeho velikána (okolo 250 spisů a rozsáhlá korespondence), navíc často existujícím pouze v latinském originálu, jakož i bohatou – a stále se rozrůstající – literaturou o J. A. Komenském, přinášející nejrozsáhlejší informace, zdaleka ne vždy odpovídající aktuálním výsledkům bádání o jeho životě a díle. **V encyklopedii tohoto typu však každý mladý člověk, který bude chtít poznat historické kořeny národa a společnosti, v níž žije, bude moci nalézt řadu zajímavých poznatků a unikátních informací, které se pro něho mohou stát zdrojem inspirací pro hledání orientace v národních tradicích a pro konstituování vlastní hodnotové orientace.**

Encyklopedie podrobněji

Tento projekt latinsky zvaný *Encyclopaedia Comeniana* je dosud zřejmě nejzávažnějším počinem české, či od původu spíše československé komeniologické společnosti zahrnující odborníky mnoha oborů. Práci řídil úzký autorský a redakční okruh z řad českých komeniologů, koncepční otázky byly řešeny s vědeckou radou projektu, která měla mezinárodní složení; tento orgán se vyslovoval především k metodologickým otázkám a ke složení hesláře, ale pomáhal také s hledáním autorů pro jednotlivá hesla.

Dosavadní komeniánská studia, jak jsme na jejich výsledky zvyklí z knižních publikací, časopisů a různých typů konferencí, postupují povětšinou podle vědních oborů, z jejichž hlediska komeniánskou problematiku zpracovávají; pokusů o komplexnější interdisciplinární, či crossdisciplinární, zachycení komeniologické tematiky je v oblasti publikací nemnoho a obvykle jde o různé sborníky, jež se víceméně zase skládají ze statí napsaných zástupci oborů, jichž se komeniologie dotýká, byť jsou i zpracovány a ve výsledné publikaci řazeny s určitým koncepčním záměrem.

Encyklopedie je samozřejmě něčím poněkud jiným, v dosavadních komeniologických aktivitách se její informační kvalité možná přibližují svým charakterem spíše muzejní expozice o životě a díle J.A. Komenského, jež mají ostatně obdobný informační cíl jako encyklopedie, jen jsou omezeny co do kvan-

tity poskytovaných informací prostorem, snad i adresátem a tím, že vedle funkce informační, vzdělávací a osvětové mají ambice poskytnout i estetické kvality a právě s nimi související relaxaci - ve smyslu určitého kulturního zážitku vlastně i zábavu.

Encyklopedie umožňuje právě poskytnout velmi široké spektrum uceleně a přehledně uspořádaných informací ze všech oborů, jež mají k životu, dílu a prostředí působnosti Komenského (v našem případě) co říci, a přitom může navíc nabídnout i ony kulturní požitky, jež byly zmíněny při expozicích. To jsou jednoznačné výhody tohoto typu prezentace informací, které jistě také hrály svou roli při rozhodování, zda se do zpracování takového projektu pustit. Obtíže však přitom může působit především nutná šíře údajů, jež má taková publikace poskytnout. Současná komeniologie má bezpochyby dostatek sil k tomu, aby toto informační spektrum pokryla vhodnými autory, zejména proto, že nesporně existují reálné předpoklady pro spojení sil bez nadsázky v celosvětovém měřítku. Je třeba konstatovat, že díky organizačnímu úsilí úzkého okruhu hlavních zpracovatelů projektu se podařilo tento duchovní potenciál, který je v různých oblastech celého světa k dispozici, opravdu ke spolupráci na tomto projektu získat a soustředit ve skutečně celosvětovém rámci; díky tomu může toto dílo poskytnout skutečně impozantní množství tematicky relevantních informací ze všech oblastí, v nichž si to vytklo za cíl - tedy předně o životě a vlastním díle J.A. Komenského a o době a prostředí, v němž žil jak během svého života ve své historické epoše, tak po své smrti jakožto objekt badatelského a v širokém smyslu kulturního zájmu se všemi peripetemi, jež se k tak výrazné osobnosti vážou.

Stručně o obsahovém zaměření

Dokončuje se dílo zhruba o **2.500 heslech** (rozdělených na velká, střední a malá) zaměřených především na:

- Komenského životopis a na členy jeho rodiny a potomky;
- na historickou problematiku doby jeho života, na osobnosti, s nimiž se setkal na poli vědy, života své církve a politiky, jakož i na ty, které ovlivnily jeho duchovní zrání a myšlenkový svět, ať už se s nimi setkal skutečně, nebo jen pomyslně, ideově;
- na jednotlivé jeho spisy, na pojmy, s nimiž pracoval ve svých vědeckých koncepcích,
- obsah jeho všennápravných záměrů a projektů a na vše, co s nimi souviselo;
- města a místa spojená s životem a dílem Komenského;
- vztah pozdější doby k odkazu Komenského, (je tu zpracován jak z hlediska času, tak z hlediska místa, tj. kdo a z jakých hledisek se kdy Komenským zabýval na straně jedné, jak k jeho odkazu přistupovaly jednotlivé země světa, či jak se k nim myšlenky Komenského dostávaly, na straně druhé),
- oblast, již bychom nazvali komeniologickou, tedy na další skupiny hesel, informujících o současném komeniologic-

kém bádání, a to jak pokud jde o osobnosti, tak o instituce (sočasné i minulé), jež nějakým způsobem s dílem Komenského pracovaly či pracují (zejména badatelsky a edičně, ale také osvětově apod.);

- oblast umění, tedy pohled krásné literatury, hudby, divadla a několika oblastí výtvarného umění na osobnost a dílo Komenského;
- na bádání o Komenském v jednotlivých zemích světa (např. Komenský a Amerika, Komenský a Japonsko atd.).

V současné době dílo zahrnuje 1800 rukopisných stran (cca 3000 normostran) bez doprovodných ilustrací, které ovšem rovněž tvoří významnou součást obsahu připravovaného vydání tohoto díla.

Závěrem

Encyklopedie představí odborné, ale i široké laické veřejnosti osobnost, dílo a působení významného českého myslitele spolu se vztahy kulturního světa k jeho duchovnímu odkazu, jeho velkolepý příspěvek do pokladnice světové vědy i kultury, a to ve vskutku mezinárodním měřítku (desítky zahraničních autorů hesel) a na úrovni vědění, jež je schopna současná ko-

meniologie poskytnout; to si vyžádalo, nehledě na nesmírné organizační úsilí vedoucích pracovníků projektu při zajišťování kontaktů s autory hesel atd., nejen práci řekněme sběratelskou, shrnující dosavadní výsledky komeniánských studií, nýbrž často i práci badatelskou. Možno tedy říci, že prostředky vynaložené na zpracování celého projektu byly zhodnoceny v díle, jež bude důstojně reprezentovat nejen českou, nýbrž do značné míry i celosvětovou vědu a komeniologii, a to vhodnou popularizační formou. Editoři díla předpokládají, že bude reprezentativní i po stránce polygrafické a výtvarné a bude představovat významný příspěvek české knižní kultuře. Přitom je důležité, že ze strany některých nakladatelství je již podle předběžných indicií o vydání díla zájem. V této souvislosti je ovšem třeba říci, že záměr autorského kolektivu směřuje k tomu, aby bylo dílo nakonec vydáno nakladatelstvím, jež má s vydáváním encyklopedické literatury zkušenosti.

Toto dílo je navíc otevřeným systémem, souborem dat, který umožňuje velmi snadné doplňování. Uvážíme-li, že i díky širokému autorskému okruhu je zajištěna značná informovanost o přípravě této unikátní encyklopedie v řadě zemí po celém světě, je třeba uvažovat i o dalším využití stávajícího materiálu tak, **aby byl přístupný nejen v češtině, nýbrž i v některém ze světových jazyků.**

Vydáním tohoto díla vznikne vskutku mimořádná publikace, která může velmi dobře reprezentovat naši kulturu u nás a zejména pak i v zahraničí. Lze předpokládat, že se tak stane důstojným příspěvkem k 350. výročí úmrtí J.A. Komenského v roce 2020. I to je důvod, proč tento ediční záměr je podporován i Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

English summary

The Encyclopaedia Comeniana presents life and work of J.A. Comenius within the context of his time as well as the following epochs. Around 2.500 entries give information about the life of Comenius and each of his writings, about the concepts he worked with, his philosophy, didactics and pansophic efforts, about the events and places related to his life and work, about the personalities who had influenced the realm of his thought or whom he had met with. Other entries are devoted to the institutions and researchers who have contributed to the interpretation of Comenius' legacy, editors of his writings, the means of presenting his work in various countries and also the artistic expressions inspired by Comenius and his work. (abstrakt)

*„Skutečného vědění nabývá jenom ten, kdo se naučí nejen slovům,
nýbrž když mu bude známa i věc, kterou slovo znamená.
Není-li věc žákovi známa, má mu být předvedena názorně,
nebo aspoň názorem zrakovým – obrazem.“*

J. A. Komenský: Dvěře jazyků otevřené

**NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ
MUZEUM A KNIHOVNA
J. A. KOMENSKÉHO**

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1

tel./fax.: 257 530 661, tel.: 257 533 455

e-mail: pankova@npmk.cz, mobil: 602 376 195